

Раковська Н. М. Критичний текст та його інтерпретація в іноземній аудиторії

У статті розглядаються підходи до вивчення критичного тексту в іноземній аудиторії. Увага акцентується на дослідженні в іноземній аудиторії критичного тексту. Структура тексту характеризується діалогічністю, зумовленою культурною парадигмою часу.

Ключові слова: критика, система, інтерпретація, полеміка, діалог.

Rakovskaya N. M. Critical text and his interpretation are in a foreign audience

The article discusses the current in a foreign audience to investigate the specific of critical text. The structure of the critical text is determined by the time of creation style and other text modification.

Keywords: criticism, system, interpretation, discussion, dialog.

Рошупкіна О. А.

Запорізький державний медичний університет (Україна)

**АКТУАЛЬНІСТЬ НАВЧАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ**

Статтю присвячено опису самостійної роботи як педагогічної проблеми та обґрунтуванню актуальності навчання самостійної роботи іноземних студентів підготовчого факультету в сучасних умовах.

Ключові слова: самостійна робота, навички, уміння, іноземні студенти, підготовчий факультет, навчання, читання.

Сьогодні вищі навчальні заклади України працюють в умовах конкуренції, а значить, постійного реагування на зміни ринку праці. У зв'язку з цим особливо актуальною є проблема підготовки національних кадрів для зарубіжних країн. Сучасне світове суспільство потребує фахівців, що відрізняються професійною мобільністю, готовністю до швидкого оновлення знань. Досягнення такого рівня сформованості професійної компетенції в іноземного студента можливе за умови стимулювання особистості до активної пізнавальної діяльності, до самостійного оволодіння новими знаннями. Звідси проблема навчання іноземних студентів самостійної роботи (СР) набуває особливої актуальності, а поняття самостійної роботи вимагає нових досліджень.

Аналізуючи наукові праці та останні публікації з питань самостійної роботи, ми відзначаємо різні аспекти вивчення даної проблеми: загальнопедагогічні підходи до розкриття проблеми СР студентів (С.І. Архангельський, М.Г. Гарунов, Н.Д. Нікандров, П.І. Підкасистий та ін.), сутність, планування та організацію СР (Б.П. Єсіпов, І.Я. Лернер, М.І. Махмутов, П.І. Підкасистий), механізми розвитку і виховання самостійності та активності особистості в різних видах діяльності (П.Я. Гальперін, В.В. Давидов, Б.І. Кабанова-Міллер, Т.В. Кудрявцев, О.М. Леонтьєв, С.Л. Рубінштейн, Н.Ф. Тализіна та ін.). Значну увагу проблемі формування навичок та вмінь самостійної роботи приділяють у методиці викладання іноземних мов (І.Л. Бім, К.Л. Буцягіна, Г.М. Бурденюк, І.О. Гініатулін, О.В. Ільїна, А.Є. Капаєва, Г.В. Рогова, Т.Г. Сорокіна, Є.Ю. Тарвідене, А.В. Третякова та ін.) і в методиці викладання російської мови як іноземної (М.М. Букарєва, І.О. Зимня, Л.М. Каламанова, Н.Ф. Коряковцева, О.М. Москальова, С.Ю. Ніколаєва, Л.О. Прядіна, В.І. Шляхов та ін.). Проте, незважаючи на те, що самостійна робота як педагогічна проблема є предметом досліджень багатьох учених, залишаються недостатньо вивченими питання, пов'язані з навчанням студентів самостійної роботи в різних видах мовленнєвої діяльності, тим більше в умовах переходу на Болонську систему. Дана проблема є важливою і для іноземних студентів, що навчаються у ВНЗ нашої країни, і вимагає подальших досліджень.

Метою даної статті є спроба опису самостійної роботи як педагогічної проблеми та обґрунтування актуальності навчання іноземних студентів самостійної роботи в сучасних умовах реформування вищої освіти.

Система довузівської підготовки іноземних студентів, що включає обов'язкову самостійну роботу, покликана не тільки забезпечити необхідну якість підготовки випускників підготовчого факультету, формування в них навичок і вмінь, що відповідають вимогам, які висуваються до тих, хто вступає до українських ВНЗ, але і набуття певного досвіду самостійного отримання нових знань як упродовж всього навчання у ВНЗ, так і протягом всього життя. При цьому необхідно враховувати той факт, що іноземні студенти тією чи іншою мірою володіють навичками та вміннями самостійної роботи рідною мовою. Проте, як свідчить практика, елементарний рівень навичок і вмінь СР явно недостатній для якісного навчання у ВНЗ в сучасних умовах. Виходячи з цього, актуальним є завдання вдосконалення або (за відсутності) формування в іноземних студентів навичок та вмінь самостійної роботи.

Проблема навчання самостійної роботи, як однієї з найважливіших форм навчально-пізнавальної діяльності студентів, привертала до себе увагу дослідників упродовж багатьох століть. Питання розвитку самостійності в навчанні обґрунтовували і розвивали у своїх працях теоретики педагогіки різних епох (Арістотель, Т. Кампанелла, Я.А. Коменський, І.Г. Песталоцці, А.В. Дістервег, Ж.-Ж. Руссо, Г.С. Сковорода, К.Д. Ушинський П.П. Блонський, С.Т. Шацький та ін.). У їхніх дослідженнях проблема самостійної роботи набуває освітнього і дидактичного трактування, робляться спроби розкрити сутність СР і самостійності як риси особистості.

Самостійна робота як цілісна дидактична проблема формується в науково-педагогічному знанні у 30-ті роки ХХ століття з появою монографії Р.М. Мікельсона з теорії і практики СР (Мікельсон, 1940). У 40-ві роки ХХ століття у вітчизняній педагогіці розробляється досить цілісна концепція цілеспрямованого відбору змісту загальної і професійної освіти, обґрунтовуються принципи єдності навчання і розвитку особистості, інтересу і доступності завдань для самостійної роботи та ін. (Голант, 1944; Корнілов, 1945). В результаті досліджень учених наприкінці цього періоду в єдності формуються системно-змістовний і процесуально-педагогічний підходи до вивчення та організації самостійної роботи. У 50-ті роки ХХ століття проблема самостійної роботи у вузівському навчанні вирішується в організаційному і методичному аспектах. Свої наукові праці самостійній роботі присвячують М.П. Кашин, Р.Б. Срода та ін. На початку 60-х років М.А. Данілов (Данілов, 1961) обґрунтовує деякі методичні основи організації самостійної навчальної діяльності. Головним чинником активізації навчального процесу дослідник вважає проблемну ситуацію, що надається у формі пізнавального завдання. У цей період учені виділяють основні показники розвитку пізнавальної самостійності тих, хто навчається (Кирилова, 1961). Неоціненний внесок у розвиток дидактичної науки з проблеми СР зробив у своїх працях Б.П. Єсіпов (Єсіпов, 1957, 1961), вперше виділивши її основні ознаки. Дослідник стверджує, що під час виконання самостійних навчальних завдань формується самостійність як риса особистості учня. Деякі дослідники роблять спроби вивчити розвиток самостійності учнів у динаміці – від відтворюючої діяльності до творчої, прагнучи на цій основі показати внутрішню (процесуальну) сторону самостійної роботи. Н.Г. Дайрі (Дайрі, 1963) доповнює характеристику СР учнів ідеєю про єдність освітнього, виховного і логічного в її змісті. Створюються класифікації самостійної навчальної роботи за джерелами знань, формами виконання і методами навчання, за характером і структурою виконуваної діяльності, ступенем активності і самостійності студентів, за структурою дидактичних цілей і за типами виконуваних завдань (Єсіпов, 1961; Дайрі, 1963; Малкін, 1966; Половнікова, 1968; Стрезікозін, 1968; Голант, 1969 та ін.).

У 70-80-ті роки ХХ століття в загальнодидактичному плані самостійна робота

досліджується з системно-діяльнісних позицій її організації (І.Е. Унт). Стають більш інтенсивними пошуки шляхів оптимізації методів керування СР у ВНЗ (Ю.К. Бабанський, В.К. Буряк). Вивчаються дидактичні основи формування пізнавальної самостійності учнів (Ш.А. Амонашвілі, В.С. Ільїн, І.Я. Лернер, В.А. Сухомлинський, В.Ф. Шаталов та ін.). Педагогічний пошук шляхів активізації навчання і критеріїв оцінки ефективності самостійної навчальної роботи в ці роки йде у двох напрямках: активізації продуктивно-виконавської діяльності і організації творчої пізнавальної діяльності учнів (О.А. Нільсон, П.І. Підкасистий та ін.).

Предметом інтересу вчених є системно-цілісна організація і самоорганізація навчання у ВНЗ з позиції формування стосунків співпраці педагога і студента (М.А. Вейт, А.К. Громцева та ін.). Розширюється розуміння функцій СР в навчальному процесі враховуючи психологію учнів у пізнавальній діяльності (К.А. Абульханова-Славська, О.М. Леонт'єв, Б.Ф. Ломов, С.Л. Рубінштейн та ін.).

У наукових працях М.Н. Скаткіна (1971), П.І. Підкасистого (1972, 1978, 1980, 1981), Ю.Н. Кулюткіна (1977), Н.Д. Нікандрова (1978, 1979), Г.І. Щукіної (1979) та ін. відображені фундаментальні ідеї відбору змісту і відповідних видів СР для досягнення певної мети і вирішення практичних завдань, що суттєво для практики її організації у вищому навчальному закладі. Особливо значущим є системно-діалектичний підхід до самостійної роботи П.І. Підкасистого, який дозволяє об'єднати зовнішні чинники й умови організації СР в навчальному процесі та її внутрішню сутність. Ядром СР дослідник вважає пізнавальне завдання або навчальну проблему, що вирішується особистістю в процесі самостійної діяльності. Автором будується дидактична модель поетапної організації процесу самостійної роботи: від самостійної роботи за зразком до творчих робіт, але, на жаль, тільки на уроці. Позааудиторна самостійна робота залишається поза дослідженням.

Дослідження В.П. Безпалько, Л.Г. Вяткіна, Т.В. Кудрявцева, І.Я. Лернера, А.М. Матюшкіна, Н.А. Менчинської, Н.Ф. Тализіної та ін., присвячені СР студентів у ВНЗ, пов'язані з розробкою різних моделей і видів навчання: програмованого, алгоритмічного, диференційованого, індивідуального, проблемного, оптимального.

Суттєве значення для дидактичної теорії самостійної роботи мають дослідження її структури, і, перш за все, обґрунтування суб'єктно-діялісної, особистісної структури СР (М.Н. Скаткін, Т.І. Шамова, Г.І. Щукіна та ін.). Таким чином, у 70 - 80-ті роки ХХ століття в психолого-педагогічних дослідженнях самостійна робота постає з позицій особистісно-діялісного і психологічного підходів у їх єдності. На цій базі у 80-ті – початку 90-х років ХХ століття розробляються особистісні концепції в розумінні сутності, структури і способів організації СР, основні організаційно-методологічні аспекти особистісно-орієнтованого керування СР і критерії вимірювання її впливу на особистість того, хто навчається.

У дидактиці вищої школи 90-х років ХХ століття простежуються різні як за соціально-ціннісними цілями, так і за організаційно-діялісними аспектами шляхи педагогічного вирішення проблеми СР у ВНЗ.

Сучасна педагогіка розробляє основи особистісно-орієнтованої та особистісно-діялісної освіти. У педагогіці і методиці викладання іноземних мов діялісний підхід отримав свою інтерпретацію в межах особистісно-діялісного (комунікативно-діялісного) підходу до навчання (О.М. Леонт'єв, В.В. Давидов, І.О. Зимня, Ю.Н. Кулюткін). Сутність даного підходу означає, що навчання має діялісний характер, а в центрі навчання знаходиться учень як активний, творчий суб'єкт навчальної діяльності. Найважливішим критерієм ефективності СР при особистісно-діялісному підході є не тільки глибоке усвідомлення студентом мети і способів її досягнення, але й усвідомлення самого себе як особистості, здатної самостійно спрямовувати, організовувати і контролювати процес навчання.

Дослідження самостійної роботи як методичної проблеми у процесі навчання іноземної мови дозволяє виділити декілька напрямів, за якими здійснювалося її вивчення: організаційно-системний, інтелектуально-розвиваючий, дидактико-методичний, психологічний, напрям програмно-технічного забезпечення і теоретико-дослідницький шлях. Метою зазначених напрямів була спроба оптимізувати процес навчання іноземної мови шляхом застосування самостійної роботи. Для цього створювалися різноманітні моделі самостійної навчальної діяльності та її типології, розроблялися методики її особливої організації і керування, що, поза сумнівом, мало велике значення для формування теоретичного фундаменту даної проблеми.

В цей час заслуговує на увагу дослідження Н.Ф. Коряковцевої (Коряковцева, 2002), яке висвітлює сучасний методичний напрям організації самостійної навчальної діяльності студента в процесі навчання іноземної мови. Згідно з концепцією дослідника, самостійна робота студента стає найважливішим компонентом навчального процесу з іноземної мови, у якому студент розвивається як мовна особистість, набуваючи таких якостей, як автономність у використанні іноземної мови і креативність у вирішенні завдань засобами мови, що вивчається.

Проте вивчення проблеми самостійної роботи здійснювалося більшістю авторів у межах традиційної системи освіти, у той час як сучасні умови реформування системи вищої освіти у зв'язку зі вступом України до Болонського процесу вимагають нових досліджень таких дидактичних проблем, як визначення сутності, змісту, обсягу, форм самостійної роботи, критеріїв оцінки результатів контролю, характеристики навичок та умінь СР, створення системи навчання СР. Сучасний навчальний процес орієнтується в своїй організації на позицію рівного партнерства і педагогічної співпраці того, хто навчається і того, хто навчає, за якого заперечується авторитарність спілкування. Основу діяльності викладача має становити не процес передачі готових знань, а процес стимулювання мотиваційної сфери і пізнавальної активності студентів з наданням їм широкого спектру вибору форм, способів і засобів підвищення свого інтелектуального і професійного рівня. Сьогодні необхідно забезпечити студентів методами здобуття знань, навчити їх користуватися ними, а, значить, озброїти їх навичками й умінями наукової організації розумової праці, тобто вміннями ставити мету, вибирати засоби її досягнення, планувати свою роботу в часі, досягати результату і критично його оцінювати.

Теоретичні і практичні дослідження з проблеми навчання самостійної роботи вітчизняних студентів можна застосувати і щодо навчання іноземних студентів. Різні аспекти СР під час вивчення російської мови як іноземної з усіх видів мовленнєвої діяльності розглядаються в роботах О.І. Кайнової, Л.М. Каламанової, О.М. Отменітової, Л.А. Прядіної, Д.Е. Френкі, Г.М. Чурикової, В.І. Шляхова, А.М. Щукіна та ін. Проте, сьогодні, на наш погляд, пріоритетним є аспект навчання студентів-іноземців самостійної роботи у такому виді мовленнєвої діяльності як читання. Як відомо, головною метою підготовчого факультету є підготовка іноземних студентів до навчальної діяльності у ВНЗ. Починаючи з першого курсу й упродовж усіх років навчання, студенти повинні вміти читати самостійно дуже великий обсяг навчальної обов'язкової і додаткової літератури за фахом. У зв'язку з цим виникає питання: чи вміють студенти здебільшого здійснювати самостійну роботу з читання. З метою визначення рівня сформованості навичок та умінь самостійної роботи іноземних студентів підготовчого факультету в процесі навчання їх професійно зорієнтованого читання російською мовою на кафедрі мовної підготовки Запорізького державного медичного університету був проведений діагностично-констатувальний зріз. Під час проведення діагностично-констатувального зрізу вирішувалися завдання: визначити: а) рівні сформованості у студентів навичок та умінь СР під час читання; б) ступінь розуміння студентами прочитаного тексту за фахом російською мовою; в) швидкість читання у студентів; виявити: г) типові комунікативні помилки під час читання і причини їх виникнення; д) шляхи їх усунення. У ході контролю

перевірялися навички й уміння техніки читання; уміння, пов'язані з розумінням мовного матеріалу; уміння, пов'язані з розумінням змісту тексту, і вміння, пов'язані з осмисленням змісту тексту. Студентам був запропонований текст за фахом обсягом 525 слів з кількістю незнайомих слів до 5% і 12 контрольних завдань до нього, виконуючи які студенти мають продемонструвати володіння вищезазначеними вміннями. За рейтинговою оцінкою визначався рівень сформованості у студентів навичок і вмінь СР під час читання. Відповідно до поширеної в методиці навчання класифікації сформованості навичок і вмінь ми визначили рівні сформованості навичок і вмінь СР під час читання, скорелювавши з ними бали, отримані студентами за виконання завдань: високий рівень СР (90% – 100% правильно виконаних завдань), достатній рівень СР (75% – 90% від загальної кількості балів), середній рівень СР (50% – 75% від загальної суми балів контролю) і низький рівень СР (нижче 50%). Аналіз результатів діагностично-констатувального зрізу показав, що студенти знаходяться тільки на середньому (50%) і низькому рівнях (50%). Результати зрізу виявили недостатню сформованість в іноземних учнів підготовчого факультету навичок і вмінь СР під час читання російською мовою, їх нездатність упоратися з багатьма поставленими в контролі комунікативними завданнями. Отже, сьогодні принципово важливим завданням є формування в іноземних студентів навичок і вмінь самостійного читання. Безумовно, навички самостійної роботи в читанні закладаються в аудиторний час. Проте, зважаючи на часову обмеженість уроку, неможливо повністю сформувати навички СР на занятті. У процесі навчання у ВНЗ, особливо в умовах переходу на Болонську систему, читання у великому обсязі можна дозволити собі тільки в межах самостійної позааудиторної роботи. Тому ми вважаємо, що навчання самостійної роботи з читання головним чином має бути перенесене на таку форму, як домашнє читання.

Таким чином, аналіз літератури з проблеми самостійної роботи показав, що в наукових працях не відображені повною мірою всі складні і багатогранні аспекти даної проблеми як теоретичного, так і практичного плану. У дослідженнях не вирішено проблему комплексного вивчення СР на всіх етапах навчання у ВНЗ. Її аналіз проводився переважно в межах існуючої системи освіти і традиційної педагогічної технології. Особливо актуальною в цей час є проблема організації і навчання самостійної роботи іноземних студентів підготовчого факультету, які зазнають певних труднощів у навчанні вже на першому курсі через несформованість у них навичок і умінь СР мовою, що вивчається, відсутність яких найбезпосереднішим чином позначається на якості засвоєння ними навчальних предметів, на рівні професійної підготовки в українських ВНЗ. При цьому під час самостійної роботи особливу увагу слід приділяти читанню як одному з ефективних шляхів розвитку навичок та вмінь самостійної роботи та як провідному виду мовленнєвої діяльності на першому курсі в процесі отримання професійних знань.

Існуючі дослідження з питань самостійної роботи торкаються переважно або загальних механізмів формування навичок та вмінь самостійної роботи, або тільки її окремих аспектів. Самостійна робота як комплексна система, процес її навчання залишаються поза дослідженнями. Невирішеність до цього часу в дидактиці цих проблем створює певні труднощі формування у студентів навичок і вмінь СР. Все це говорить про необхідність проведення подальшого дослідницького пошуку з метою створення оптимальної методики формування в іноземних студентів навичок і вмінь самостійної роботи у процесі навчання російської мови, зокрема читання, відповідно до сучасної концепції мовної освіти.

Використана література:

1. Вища освіта України і Болонський процес: навч. посібник / за ред. В.Г. Кременя. – Тернопіль : Богдан, 2004. – 384 с.
2. Данилов М.А. Воспитание у школьников самостоятельности и творческой активности в процессе обучения / М.А. Данилов // Сов. педагогика. – 1961. – № 8. – С. 32-42.

3. Есипов Б.П. Самостоятельная работа учащихся на уроках / Б.П. Есипов. – М. : Учпедгиз, 1961. – 239 с.
4. Зимняя И.А. Педагогическая психология : учебник для вузов / И.А. Зимняя. – М. : Университетская книга, Логос, 2007. – 384 с.
5. Коряковцева Н.Ф. Современная методика организации самостоятельной работы изучающих иностранный язык : пособие для учителей / Н.Ф. Коряковцева. – М. : АРКТИ, 2002. – 176 с.
6. Левківський М.В. Історія педагогіки : підручник / М.В. Левківський. – Київ : Центр навчальної літератури, 2003. – 360 с.
7. Микельсон Р.М. О самостоятельной работе учащихся в процессе обучения / Р.М. Микельсон. – М. : Учпедгиз, 1940. – 96 с.
8. Пидкасистый П.И. Самостоятельная деятельность учащихся / П.И. Пидкасистый. – М. : Педагогика, 1981. – 78 с.
9. Фіцула М.М. Педагогіка вищої освіти : навч. посіб. / М.М. Фіцула. – К. : Академвидав, 2006. – 352 с.

Рошчупкина Е. А. Актуальность обучения самостоятельной работе иностранных студентов.

Статья посвящена описанию самостоятельной работы как педагогической проблемы и обоснованию актуальности обучения самостоятельной работе иностранных студентов подготовительного факультета в современных условиях.

Ключевые слова: самостоятельная работа, навыки и умения, иностранные студенты, подготовительный факультет, обучение, чтение

Roshchupkina E. O. Actuality of studies of independent work foreign students.

The article deals with the description of independent work as a pedagogical problem and with the basis of the actuality of independent work teaching of foreign students of preparatory faculty in modern terms.

Keywords: independent work, skills and abilities, foreign students, preparatory faculty, teaching, reading.

Самойленко Н. Б.

Севастопольський міський гуманітарний університет (Україна)

**САМОСТІЙНА НАВЧАЛЬНО-ПОШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ
У ПЕДАГОГІЧНИХ УНІВЕРСИТЕТАХ**

У статті подається аналіз інноваційних педагогічних систем у професійній підготовці вчителя. Автор розкриває один з аспектів підготовки майбутніх фахівців, пов'язаний з використанням методу проектів в організації самостійної та індивідуальної роботи студентів я.

Ключові слова: : професійна підготовка вчителя, самостійна і індивідуальна робота студентів, інноваційні педагогічні технології.

Спрямованість розвитку української держави до інтеграції в об'єднану Європу вимагає від українських педагогів приділяти більше уваги досягненням, інноваціям і процесам, що відбуваються в системах освіти європейських країн, знати й володіти новітніми інформаційними технологіями, що використовуються в європейських школах. Виховання учнів у дусі інтеркультурності, демократії, толерантності допоможе їм стати дійсними громадянами Європи й вільно почувати себе на її теренах [3].

Система освіти в лідируючих країнах світу відображає гуманістичний напрямок у філософії, психології та педагогіці й побудована на рішенні проблеми особистісно орієнтованої освіти – такої освіти, у якій "...традиційна парадигма освіти вчитель – підручник – учень..." змінюється на "...нову: учень – підручник – вчитель" [4, с. 10].

Сучасна організація навчального процесу у педагогічному університеті забезпечує підвищення мотивації студентів до систематичної роботи, переорієнтацію їхніх цілей з